

بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی در مدارس دوره‌ی دوم متوسطه

فاطمه بیت سیاح

کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، مدیر آموزشگاه متوسطه دوره دوم، آموزش و پرورش شهرستان حمیدیه

چکیده

از جمله ابعادی که در نظام آموزشی کشور به‌خصوص در دوری دوم تحصیلی از اهمیت خاصی برخوردار است، «پیشرفت تحصیلی» می‌باشد که به معنی موفقیت دانش‌آموزان در گذراندن دروس یک ترم تحصیلی مشخص و یا موفقیت در امر یادگیری مطالب دروس است؛ چراکه آینده‌ی شغلی دانش‌آموزان را رقم می‌زند و همواره از دغدغه‌های آموزش و پرورش، والدین و دانش‌آموزان است؛ چراکه موفقیت و پیشرفت تحصیلی در هر جامعه نشان‌دهنده‌ی موفقیت نظام آموزشی در زمینه هدف‌یابی و توجه به رفع نیازهای فردی است. بنابراین؛ تمام کوشش‌ها در این نظام در واقع تلاش برای جامعه عمل پوشاندن بدین امر تلقی می‌شود. از آنجایی که دوره متوسطه دوم یکی از دوره‌ها و مقاطع حساس و اثربخش در امر توسعه اقتصادی اجتماعی آموزشی و فرهنگی است توجه به این دوره و مقطع خصوصاً پیشرفت تحصیلی و عوامل مؤثر بر آن برای گام نهادن به‌سوی توسعه و پیشرفت به‌ویژه در بحث آموزشی و فرهنگی ضروری به نظر می‌رسد. در این امر عوامل زیادی دخیل بوده که در این مقاله که با روش توصیفی و تحلیلی و بر مبنای مطالعات کتابخانه‌ای صورت گرفته است برآنیم به چند عامل مهم در پیشرفت تحصیلی دوره دوم متوسطه بپردازیم.

واژه‌های کلیدی: پیشرفت تحصیلی، موفقیت تحصیلی، دوره متوسطه دوم، دانش‌آموز

۱- مقدمه

بدون تردید در دنیای پیشرفته و متغیر امروزه یکی از علائم موفقیت فردی موفقیت تحصیلی و پیشرفت تحصیلی می‌باشد که بدون آن توسعه و ترقی هیچ کشوری امکان‌پذیر نخواهد بود. ترقی هر کشوری رابطه مستقیم با پیشرفت عزم و دانش و تکنولوژی آن کشور دارد. پیشرفت علمی و تحصیلی نیز حاصل نمی‌شود مگر این که افراد متفکر و خلاق تربیت شوند. موفقیت تحصیلی که گاهاً «پیشرفت تحصیلی» نیز نامیده می‌شود، یکی از شاخص‌های مهم در ارزشیابی آموزش و پرورش است و به‌طور اعم کل جامعه و به‌طور اخص نظام آموزش و پرورش نسبت به سرنوشت کودکان، رشد و تکامل موفقیت‌آمیز آنان جایگاه آنها در جامعه علاقه‌مند و نگران است و انتظار دارد دانش‌آموزان در جوانب گوناگون، اعم از ابعاد شناختی و کسب مهارت و توانایی‌ها و نیز در ابعاد عاطفی و شخصیتی، آن‌چنان که باید پیشرفت و تعالی یابند. پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان یکی از شاخص‌های مهم در ارزیابی آموزش و پرورش است و تمام کوشش‌های این نظام در واقع جامعه‌ی عمل پوشاندن به این امر تلقی می‌شود. برای رسیدن به پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان، لازم است به عوامل مؤثر در آن توجه خاصی مبذول گردد.

عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان همیشه در نظر محققین و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت بسیار مهم بوده و پیشرفت تحصیلی حکایت از یادگیری مستمر و رو به رشد دانش‌آموزان از سال تحصیلی دارد. بسیاری از مربیان، جامعه‌شناسان، روان‌شناسان و... بر حسب دیدگاه‌های خاص خود به این مسئله نگرسته و راه حل‌هایی ارائه داده‌اند. در این مقاله که با روش توصیفی و تحلیلی و بر مبنای مطالعات کتابخانه‌ای صورت گرفته است برآنیم به چند عامل مهم در پیشرفت تحصیلی دوره دوم متوسطه بپردازیم.

۲- موفقیت تحصیلی

موفقیت تحصیلی میزان پیشرفتی که فرد در تحقق اهداف تحصیلی خود بدست می‌آورد، هر چند موفقیت تحصیلی به صورت کسب نمره بالا در دوره‌های مختلف تحصیلی و یا رسیدن به معیارهای شخصی و استاندارد نیز تعریف شده است، اما بهترین تعریفی که در مورد موفقیت تحصیلی می‌توان بیان کرد این تعریف است: موفقیت تحصیلی رسیدن به اهداف تعریف شده‌ای است که هر فرد در ذهن خود دارد. با توجه به این تعریف، مشخص کردن اهداف به یک امر ضروری تبدیل می‌شود. به تعبیر دیگر، موفقیت تحصیلی عبارت است از موفقیت دانش‌آموزان در یک یا چند موضوع درسی مانند (درک، فهم خواندن یا محاسبه عددی) چنین پیشرفت‌هایی توسط آزمون‌های میزان شده تحصیلی اندازه‌گیری می‌شود. همچنین این اصطلاح بر پیشرفت فرد در کلاس، آن‌طور که در کار مدرسه ارزیابی می‌شود دلالت دارد. (رحمتی، ۱۳۹۲).

۳- پیشرفت تحصیلی

این اصطلاح به معنای موفقیت تحصیلی است برای تعیین پیشرفت تربیتی به صورتی که از تست‌های حساب و دیکته و غیره نتیجه می‌شود به کار رفته است.

پیشرفت تحصیلی یعنی اینکه سطح آموزشی و درسی مورد نظر برآورده شود و سازمان و یا نهاد آموزش و پرورش به اهداف تحصیلی از پیش تعیین شده خود نزدیک‌تر شود. پیشرفت تحصیلی معمولاً با سطح نمرات و افزایش قبولی در دروس و پایه تحصیلی همراه است. (فخرایی، ۱۳۷۶).

۴- بررسی برخی عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی در مدارس دوره‌ی دوم متوسطه

۴-۱- سطح تحصیلات والدین

یکی از عوامل که بر پیشرفت تحصیلی فرزندان تأثیر بسیار مؤثر می‌گذارد سطح تحصیلات والدین می‌باشد. سطح تحصیلات والدین یکی از عوامل مقبولیت پیشرفت بشر در جهان امروز است پیشرفت تکنولوژی، صنعت، بهداشت، و علوم مختلف مدیون این عامل مهم است هر کشوری برای اینکه به بهترین پیشرفت در علم دست یابد به والدینی نیاز دارد که با درک عمیق به همه مسائل راه درست و صحیح به فرزندشان نشان دهند که جز در سایه والدین با سواد میسر نمی‌شود. تنها جوامعی توانسته‌اند که تمام مشکلات خود را در زمینه‌های تغذیه، پوشاک، بهداشت و آموزش از میان بردارند که از سطح سواد بالا برخوردار باشند.

پایین بودن تحصیلات خانواده یکی از پارامترهایی است که می‌تواند بر افت تحصیلی تأثیر داشته باشد. افت تحصیلی یکی از نگرانی‌های مهم خانواده و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت است که این پدیده علاوه بر زیان‌های هنگفت اقتصادی آثار سوء بر سلامت روانی دانش‌آموزان داشته، نگرانی نامطلوبی برای خانواده‌ها به دنبال دارد. (سعدی پور، ۱۳۸۹).

خانواده‌های ایرانی نقش خود را درباره کمک به پیشرفت تحصیلی فرزندان در دو نکته خلاصه می‌کنند:

الف: تهیه و تدارک امکانات

ب: همراهی با فرزندشان در درس خواندن

تحصیلات والدین می‌تواند نقش مهمی در امر تربیت فرزندان داشته باشند والدین تحصیل کرده به دلیل داشتن مشاغل مفید و بهتر از فرهنگ بالا و محیط و موقعیتی بالاتر و بهتری برخوردار هستند بهره‌مندی از موقعیت خوب اجتماعی به نوبه خود تأثیر روی نگرش فرزندان نسبت به والدین و احساس امنیت و اعتماد به نفس آنها می‌شود و در نتیجه بهتر می‌توانند با محیط خود ارتباط برقرار کنند و همین امر موجب رشد و شکوفایی استعدادهای آنها شود در حالی که کودکی که والدین او تحصیلات خوبی ندارند نه تنها افتخار به وجود آنها نمی‌کنند؛ بلکه در خود احساس حقارت می‌کنند. (افروز، ۱۳۸۶).

در کنار شرایط اقتصادی خانواده دانش‌آموز، برخورد معلمان و محتوای کتب درسی، یکی از عوامل مهم در پیشرفت تحصیلی و یا حتی ترک تحصیل دانش‌آموزان سواد والدین محسوب می‌شود. اگر بچه‌ها در محیط خانواده احساس پشت گرمی نمایند و هرگاه از نظر درسی مشکلی برایشان پیش آمد مطمئن باشند که اولیای آنها کمک‌شان می‌کنند در این صورت با دلگرمی بیشتری درس می‌خوانند و دچار عقب‌ماندگی تحصیلی نخواهند شد.

میزان سطح سواد و تحصیلات والدین بر نگرش فرزندان نسبت به وجه اجتماعی و فرهنگی کسب عزم و دانش و مطالعه آزاد بیشتر جلوه می‌کند. این نکته اهمیت آشکار انتقال سرمایه انسانی و عملی بین نسلی و لزوم توجه به توسعه مطالعه برای نگهداشت سرمایه انسانی علمی و مطالعاتی نسل‌های آتی را نشان می‌دهد.

۴-۲- روابط و محیط خانواده

موفقیت تحصیلی به علل و عوامل متعددی بستگی دارد که نبود و یا نقصان هرکدام از این عوامل موجبات افت تحصیلی را فراهم می‌سازد. هوش و استعداد تحصیلی یادگیرنده، عوامل محیطی و عوامل خانوادگی از مهمترین عوامل تأثیرگذار بر روند پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است. بی‌شک نقش خانواده در موفقیت تحصیلی فرزندان آن چنان حائز اهمیت است که به

هیچ بهانه قابل کتمان نیست. خانواده با آن جایگاه برجسته و ممتاز در نظام تعلیم و تربیت به دلایل متعددی می‌تواند تأثیری شگرف در فعالیت‌های آموزشی داشته باشد.

بدون تردید خانواده اولین و مهمترین عاملی است که بر تربیت اجتماعی جوانان تأثیر مثبت و مفید دارد تجربه بشری نمایان-گر این است که سلامت، ثبات و پایداری نظام اجتماعی به توانایی و آمادگی جسمی، روحی و فکری افراد آن جامعه بستگی دارد. اساس سلامت افراد ابتدا در محیط خانواده گزارده می‌شود.

خانواده واحدی اجتماعی با ابعاد گوناگون است که به دلیل جایگاه ویژه‌اش از دیرباز مورد توجه اندیشمندان بوده است. خانواده یک سلول یا واحد اجتماعی است که با ازدواج یک زن و مرد تشکیل می‌گیرد و با وجود فرزندان تکامل می‌یابد. خانواده اولین واحد اجتماعی است که می‌تواند با فراهم کردن زمینه زیستی و ژنتیکی حمایتی، بهداشتی، درمانی، آموزشی، نظارتی و کنترل امیدبخش، نشاط‌آفرینی اعضا، خود را تضمین نماید. (جهان‌فر، ۱۳۸۵).

خانواده اولین نهادی است که این عوامل و اصول در آن تجربه می‌شوند و کودکان و نوجوانان و جوانان در رفتار اعضای خانواده آنها را به نظاره می‌نشینند و چه محیطی مناسب‌تر و مطمئن‌تر از خانواده تا جوانان و نوجوانان الگوی عملی و نمونه عینی آنها را در زندگی خانوادگی ببینند و در عرصه زندگی اجتماعی خویش آنها را به کار بندند.

محیط خانواده در پیشرفت تحصیلی نقش مهمی دارد. دانش‌آموزی که والدین خود را مشغول مطالعه می‌بیند خودش نیز تشویق به درس خواندن می‌شود و آنها را به عنوان بهترین الگوی همانند سازی تحصیلی انتخاب می‌کند. بنابراین کمک و راهنمایی فرزندان توسط والدین امری است ضروری و نمی‌توان کار آموزش را تنها به مدرسه محول ساخت و از نقش خانواده در این زمینه غافل شد. دانش‌آموزان اوقات زیادی را در منزل می‌گذرانند و تحت تأثیر اعمال و رفتار والدین هستند و از آنها انتظار کمک و راهنمایی در زمینه درس را دارند.

بنابراین بزرگترین کاستی و قصوری که می‌تواند متوجه والدین یک دانش‌آموز باهوش باشد آن نیست که برای او کامپیوتر نخرند و یا سایر خواسته‌هایش را نتوانند اجابت کنند؛ بلکه این است که با سهل‌انگاری‌ها و ناشی‌گری‌های خود سطح فکر خانواده را پایین آورند.

پژوهش‌های بسیاری نشان داده‌اند که آنچه والدین در تعامل خود با کودکان در خانه انجام می‌دهند عامل اصلی تعیین‌کننده توانایی‌های کلامی و پیشرفت درسی است نه سطح درآمد والدین یا میزان تحصیلات یا سایر خصوصیت‌های مربوط به پایگاه اجتماعی آنان. والدینی می‌توانند بهترین و موثرترین سطح تعامل را با فرزندان داشته باشند که از سطح فکری و نه فقط سطح تحصیلات بالاتری برخوردار باشند. بنابراین نقش پدر و مادر در افت و یا ارتقای سطح فکری و فرهنگی خانواده بسیار مهم است.

از عواملی که سبب خواهد شد اهمیت به خانواده بیشتر مورد توجه قرار گیرد نقشی است که خانواده‌ها در جامعه دارند و اینکه چگونه می‌توانند در پیشرفت و عدم پیشرفت دانش‌آموز نقش داشته باشند، لذا اگر به خانواده به عنوان بخشی از سیستم جامعه نگاه شود قطعاً وظیفه خانواده در راستای تربیت فردی و اجتماعی و اصلاح نظام تربیتی جامعه بیشتر قابل درک خواهد بود امید است که این ارزش و نگاه کلی در خانواده‌ها رشد یابد و به جایگاه مؤثر و سازنده خود پی‌ببرد و مسئولیت‌های خود را در راستای تربیت فرد و پیشرفت جامعه به درستی انجام دهند با پیروی از روش‌های تربیتی تأثیرگذار و اصولی سبب تحول در فرآیند تربیت به معنای کلی آن بشوند. (صابری، ۱۳۹۶).

۴-۳- ارتباط بین مدرسه و خانه

از آنجا که نهادهای خانه و مدرسه هر دو وظیفه تعلیم و تربیت فرزندان را بر دوش دارند لذا ارتباط بین این دو نهاد تربیتی لازم و ضروری به نظر می‌رسد، چراکه نه مدرسه می‌تواند بدون همکاری خانواده‌ها رسالت تعلیم و تربیت خویش را به شکل صحیح اجرا نماید و نه خانواده‌ها می‌توانند بدون ارتباط مستمر با مدرسه در جهت تربیت صحیح و رفع مشکلات تحصیلی فرزندان خود اقدامی مناسب انجام دهند.

اصولاً به دو دلیل مهم ارتباط بین مدرسه و خانه توصیه می‌شود. اول اینکه ارتباط بین این دو نهاد باعث ایجاد یک نوع هماهنگی در هدف‌ها، روش‌ها و انتظارات تربیتی و آموزشی بین خانه و مدرسه می‌شود. حسن این هماهنگی این خواهد بود که از بروز تضادها و دوگانگی‌ها و تعارض‌ها در امور تحصیلی و خصوصاً تربیتی فرزندان که موجب بروز سرخوردگی، دلزدگی و افسردگی در فرزندان می‌شود و نتیجه‌ای جز سردرگمی فرزندان ندارد، جلوگیری می‌شود.

ارتباط با مدرسه به این دلیل نیز که موجب می‌گردد تا والدین از وضعیت تحصیلی و نیازهای فرزندان‌شان بهتر و بیشتر آگاه شوند و اطلاعاتی را به دست آورند که برای ارائه نقش تربیتی بهتر خانواده لازم و ضروری است توصیه می‌گردد.

برخی والدین به دلیل عدم آشنایی کافی با نیازهای واقعی و ویژگی‌های سنی فرزندان‌شان در سنین مختلف و عدم اطلاع از وضعیت تحصیلی آنان نمی‌توانند نقش‌های نظارتی و حمایتی خود را به طرز صحیحی اجرا نمایند و نه تنها موجب بروز افت تحصیلی در فرزندان خود می‌شوند؛ بلکه روز به روز از فرزندان خود نیز به دلیل عدم شناخت کافی از آنان فاصله می‌گیرند. ارتباط مستمر با مدرسه و شرکت منظم در جلسات انجمن اولیاء و مربیان و شرکت در کلاس‌های آموزشی مناسب برای آشنایی با ویژگی‌ها و نیازهای فرزندان در دوره‌های سنی مختلف راهکار مناسبی است برای تقویت بعد نظارتی و حمایتی خانواده‌ها در برابر فرزندان که امیدواریم مورد توجه خانواده‌ها قرار گیرد.

مشارکت خانواده‌ها در ارتقای پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و اداره امور مدرسه که این نوع مشارکت یکی از مهمترین نهادهای تربیتی و آموزشی است که نیازمند مشارکت جدی والدین دانش‌آموزان و سایر سازمان‌هاست مشارکت خانواده‌ها در امور مدرسه باعث جذب امکانات معنوی، علم، فرهنگی، آموزشی، تربیتی و مالی عوامل بیرونی نظام آموزشی به سمت مدارس می‌شود. امروزه در جامعه ما والدین نقش ویژه‌ای در آموزش فرزندان خود بر عهده گرفته‌اند. این امر از یک سو به احساس مسئولیت نگرانی آنان نسبت به آینده‌ی عزیزانشان مربوط می‌شود، و از سوی دیگر ناشی از سهمی است که نظام آموزشی کشور بر عهده‌ی آنان گذاشته است.

به هر حال اغلب والدین در برابر این مسئولیت خطیر از اطلاعات و دانش کافی برخوردار نیستند، و مشتاق‌اند بدانند که چه کار باید بکنند؟ لذا هر کشوری تلاش می‌کند که همگام با تغییرات و تحولات، افراد جامعه خصوصاً خانواده‌ها را برای زندگی و میل به موفقیت در دنیای آینده آماده کند. لذا آماده‌سازی از طریق فراهم‌سازی آموزش‌های با کیفیت و مناسب از طریق نظام های آموزشی برای افراد جامعه میسر می‌شود و این نیاز به عطف توجه و تمرکز فکری و مادی بر روی زیبا کردن تعامل خانه و مدرسه است. رسالت اصلی مشارکت خانواده در مدارس، افزایش قابلیت‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای و علمی خانواده‌ها از طریق آموزش‌های خانواده و نهادینه کردن فرهنگ حضور و مشارکت فکری و ... است. (بیگی، ۱۳۹۰).

۴-۴- دوستان، همسالان و یا هم کلاسی‌ها

یکی دیگر از عوامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان گروه دوستان و همسالان می‌باشد که به سختی می‌توان اثر آن را کمتر از عامل خانه و خانواده قلمداد نمود و چه بسا به موزات خانواده بر روی دانش‌آموز تأثیر دارد. اخلاق و رفتار گروه دوستان بشدت بر دانش‌آموز تأثیر می‌گذارد به طوری که اگر گروهی که دانش‌آموز عضو آن می‌باشد تلاشگر، منظم و فعال باشند، و در کارهای اجتماعی و فرهنگی و سیاسی شرکت فعال داشته باشد دانش‌آموز عضو این گروه هر کدام به تنهایی افرادی فعال و اجتماعی خواهند بود و بر عکس هم اگر گروه دوستان بی حال و یا فعال در بزهکاری‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی باشند افراد آن نیز در چنین مسیری حرکت خواهند کرد.

در این خصوص امام‌علی(ع) می‌فرمایند: «مَنْ اتَّخَذَ آخَا مِّنْ غَيْرِ اخْتِيَارِ الْجَاهِ الْاضْطِرَارِ إِلَى الْمُرَافَقَةِ الْاَشْرَارِ» (آمدی، ۶۹۵ ج ۲) کسی که نسنجیده و نا آزموده با دیگران پیمان دوستی ببندد ناگزیر به رفاقت و دوستی با اشرار و افراد فاسد تن در می‌دهد. پس اولین گروه اجتماعی که دانش‌آموزان عضویت آن را با شوق و اشتیاق می‌پذیرند همان گروه دوستان و رفیقان است که باید با دقت و داشتن معیار اصولی در انتخاب دوست با کسانی رفاقت کنند که همنشینی و انس با آنان سبب خشنودی خداوند گردد. امام علی (ع) در این خصوص می‌فرمایند: «مَنْ دُعَاكَ إِلَى الدَّارِ بَاقِيَةً وَ اَعَانَكَ عَلَى الْعَمَلِ قَبْلَهُ الصِّدِّيقُ الشَّفِيقُ» (محمدی ری شهری، ۱۳۶۲: ۳۰۲)

بنابراین گروه دوستان همسالان و هم کلاسی‌ها و یا به عبارتی گروه همگنان از جمله عوامل مهم اجتماعی و محیطی هستند که تمام رفتارهای فرد از جمله تمایل و ترغیب به پیشرفت تحصیلی او را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند. دانش‌آموزان به علت اینکه بیشتر زمان خود را در مدرسه با دوستان و هم کلاسی‌ها سپری می‌کنند، همواره از رفتارهای آنان تقلید و نمونه برداری می‌کنند و تحت تأثیر انگیزه و تمایلات آنان مبنی بر پیشرفت تحصیلی می‌شوند. (زالزاده، ۱۳۷۹).

بنابراین هر اعضای گروه دوستان و همسالان به پیشرفت تحصیلی در جهت بالا بردن آگاهی‌های علمی خود علاقه‌مند باشند به همان نسبت علاقه و ترغیب فرد برای پیشرفت تحصیلی افزایش خواهد یافت.

۴-۵- شغل والدین

یکی از عوامل مهم اقتصادی مؤثر بر پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان مسأله وضعیت اشتغال والدین است. براساس پژوهش‌های مختلف افرادی که والدین آنها دارای شغل مطلوب از نظر رضایت شغلی میزان درآمد، جایگاه و منزلت شغلی از نظر اقتصادی و اجتماعی در جامعه برخوردارند، فرزندان آنان هم از نظر خرید کتب غیردرسی و یا وسایل کمک آموزشی به واسطه درآمد و دستمزد والدین از لحاظ نوع شغل دغدغه‌ای ندارند. (مرادمند، ۱۳۸۹).

به طور کلی می‌توان گفت اگر والدین از نظر اقتصادی و اجتماعی از وضعیت شغل و اشتغال مناسبی برخوردار باشند، بالطبع از درآمد بهتری برخوردارند و به راحتی می‌توانند خواسته فرزندان خود را فراهم نمایند و برعکس اگر والدین از شغل مطلوبی از نظر خود برخوردار نباشند و بیشتر دغدغه‌های تأمین هزینه‌های خانواده را داشته باشند، شرایط کمی را برای فرزندان خود می‌توانند مهیا کنند که این امر رابطه مستقیم با میزان پیشرفت تحصیلی آنان دارد.

۴-۶- مطالعه غیر درسی (آزاد) دانش آموز

یکی از راهکارهای موجود برای دستیابی به پیشرفت تحصیلی توجه به مطالعه غیر درسی در کنار مطالعه درسی است که مطالعه غیردرسی و آزاد علاوه بر تربیت افراد متفکر، خلاق و علاقه‌مند می‌تواند در پیشرفت تحصیلی مثرتر باشد. مطالعه‌ی کتاب یکی از ابزارهای آموزش است و برای پیشبرد اهداف تعلیم و تربیت مورد استفاده قرار می‌گیرد، اما اکتفا به یک یا چند کتاب درسی و به تعبیری آموزش و پرورش کتابی و تحمیلی هر چند که به ظاهر راه آموختن و حصول عزم و دانایی را کوتاه و هموار می‌سازد، اما درواقع نیروی فکر کردن را از دانش آموز سلب می‌کند و ذهن فعال او را سست و حوزه فعالیت ذهنی او را تنگ می‌سازد از کسب دانش حقیقی او را باز می‌دارد و استحکام فکری و قوه تمیز و حس واقع بینی او را از بین می‌برد. (استگیر، ۱۳۷۷).

بحث مطالعه‌ی کتاب و کتابخواهی در درون نظام آموزشی باید به عنوان یک نیاز اساسی تلقی شود تا دانش‌آموزان در راستای مطالب درسی و برای درک بهتر آن از کتب غیردرسی بهره‌مند شوند و با جدیت و پشتکار و تحقیق و جستجوی مداوم به یادگیری مطلوب تری دست یابند.

متأسفانه امروزه در اکثر مدارس کشور ما حد مطالعه دانش‌آموزان فقط کتب درسی رسمی مصوب وزارت آموزش و پرورش بوده و بسیار کم به امر مطالعه به خصوص در مورد کتب و منابع غیر درسی و آزاد می‌پردازند که پژوهش‌های مختلفی که در زمینه کمبود مطالعه کتب غیردرسی (آزاد) اشاره به این امر دارد که میزان مطالعه‌ی دانش‌آموزان در کشور ما حتی نسبت به برخی از کشورهای در حال توسعه پایین تر است و البته این مقدار در مقایسه با کشورهای پیشرفته اصلاً قابل قیاس نیست. (شریف مقدم، ۱۳۷۵).

مطالعه کتب غیردرسی می‌تواند انگیزه و علاقه را در دانش‌آموزان برای دانستن و پژوهش بیشتر ایجاد نماید و درواقع تکمیل کنند و در ارتباط با موضوعات و محتوای کتب درسی در مدارس باشد و بتواند شور و شوق برای پژوهش و کنجکاوی و به دنبال آن نوعی انگیزه برای پیشرفت تحصیلی به حساب آید.

۴-۷- بازهای رایانه‌ای آموزشی

پژوهش‌های انجام گرفته و نظریات بر این امر دلالت دارد که آموزش و پرورش ما طی سالیان گذشته، یک شکل سنتی پیدا کرده است و عمدتاً بر چرخه موضوعات شناختی به شکل سنتی و نه روز آمد می‌چرخد و بیش‌تر حول یاد گرفتن محفوظات دور می‌زند، لذا مساله اساسی این است که دانش‌آموزان امروزی را نمی‌توان با شیوه‌های قدیمی تدریس به صورت منفعل در کلاس نشانند و برای آنان مفاهیم کتاب‌های درسی را تدریس کرد، لذا می‌توان با بهبود روش‌های تدریس با استفاده از فن آوری های آموزشی به تسریع یادگیری مطالب درسی کمک نمود.

یکی از این فن آوری‌ها، بازی‌های رایانه‌ای آموزشی است که در دهه 1980 بیشتر محققان استفاده از آن‌ها را در کلاس مورد بررسی و تحلیل قرار داده‌اند و اظهار داشتند که بازی‌ها در انتقال مفاهیم در محیط‌های یادگیری قدرتمند هستند، به کارگیری بازی‌های رایانه‌ای آموزشی می‌تواند، فقدان انگیزه و اشتیاق آن‌ها را حذف و یا کم رنگ کند و پیشرفت تحصیلی آنها را در یادگیری مفاهیم درسی بهبود بخشد.

بازی‌ها شیوه‌ای جذاب برای یادگیری هستند؛ فضایی امن و بی‌خطر فراهم می‌کنند تا یادگیرندگان بدون

ترس از شکست، در دنیایی شبیه دنیای واقعی خطا کنند و تصمیم بگیرند. آن چه بازی ها را به چنین ابزار قدرتمندی برای ارائه آموزش های کلاسی تبدیل کرده، این است که بازی ها با جدیدترین اصول ثابت شده در حوزه اثربخشی یادگیری تطابق دارند. (ولایتی، ۱۳۸۹).

در این میان، بازی های رایانه ای، رایج ترین بازی های عصر حاضرند که گروه سنی مخاطبان آن بسیار متغییر است. این بازی ها اگر به شکل مناسب و در جهت رسیدن به هدف های شخصی به کار گرفته شوند، می توانند در آموزش افراد مؤثر باشند، زیرا آزمون و خطا و همچنین امکان تصحیح آن، راهبرد خوبی برای به دست آوردن مهارت های روزمره زندگی است. (احمدی، ۱۳۹۲).

۵- نقش مدیر در پیشرفت تحصیلی

یکی دیگر از عوامل اجرایی و کادر آموزشی مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، مدیر مدرسه است. مدیر مدرسه در ارتباط با همکاری با معلمان و همچنین قدرت ارتباط و رایزنی با مراجع بالاتر در خصوص پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و همچنین نحوه ارتباط با والدین در زمینه ترغیب دانش آموزان به مطالعه نقش مهمی می توانند ایفاء نمایند. مدیران مدارس می توانند برای ایجاد و افزایش مطالعه در دانش آموزان به ایجاد دوره هایی خاص برای آموزش و ترویج فرهنگ مطالعه کتب درسی و غیر درسی جهت پیشرفت تحصیلی برای معلمان، دانش آموزان و والدین اقدام نمایند این دوره ها در جهت شناساندن اهمیت و ارزش آینده و شغل دانش آموزان است. (پولادی، ۱۳۸۷).

نتیجه گیری

در جستار پیش رو به برخی از عوامل اصلی که هر کدام نقش موثری در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه دوم دارد پرداخته شد. نتایج پژوهش های انجام شده نشان می دهد، که عواملی فردی و اجتماعی و اقتصادی هر کدام به نوبه ی خود در موفقیت تحصیلی دانش آموزان از حضوری پر رنگ برخوردار هستند. و گاهی یک عاملی مکمل عامل دیگر است به عنوان مثال رابطه مطلوب و دوستانه بین معلم و دانش آموز و تعامل با همسالان بر انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مؤثرند، به طور کلی می توان نتیجه گرفت که خانواده، مدرسه و فرزند سه ضلع موفقیت و پیشرفت تحصیلی می باشند که بدون شک در صورت ایجاد اختلال در این رابطه ی سه گانه، آسیب های تحصیلی و رفتاری جدی بر دانش آموزان وارد می گردد. نظارت، کنترل و پیگیری خانواده در کنار ایجاد فضای تعاملی مثبت با مدرسه و ایجاد انگاره های مثبت در ذهن دانش آموز توسط معلمان و عوامل آموزشی در کنار یکدیگر قدرتمندترین ابزار برای رشد و شکوفایی استعداد های دانش آموزان خواهد شد، ولی این موضوع که کدام عامل بیشترین و کمترین تأثیر را دارد، نیاز به بررسی و پژوهش های بیشتر دارد.

منابع و مأخذ

۱. آمدی، عبدالواحد، غرالحکم و دارالکلم، ترجمه محمد علی انصاری، قم، دار الکتب، چاپ اول، انتشارات: بی تا.
۲. احمدی، آمنه. (۱۳۹۲). ضرورت توجه به ویژگی‌های رشدی دانش آموزان دوره متوسطه در تعیین ساختار نظام آموزشی، ماهنامه رشد آموزش متوسطه، شماره ۱، ص ۳۵ - ۳۳.
۳. استیگرن رالف سی ن. (۱۳۷۷) چرا مطالعه می‌کنیم، ترجمه علی شکویی، تبریز: انتشارات دانشگاه تبریز.
۴. افروز غلامعلی. (۱۳۸۶). روان‌شناختی افت تحصیلی، تهران: انتشارات مدرسه.
۵. بیگی، ش. (۱۳۹۰). مشارکت خانواده‌ها در ارتقای تعلیم و تربیت دانش‌آموزان و اداره مدرسه، مجله پیوند. شماره ۳۸۱ - ۳۸۳ - ۳۸۲.
۶. پولادی، کمال. (۱۳۸۷). رویکردها و شیوه‌های ترویج خواندن، چاپ اول، تهران: انتشارات موسسه فرهنگی هنری و پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان.
۷. جهان‌فر، محمد (۱۳۸۵). دانش خانواده سالم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۸. زال زاده، ابراهیم. (۱۳۷۹). بررسی مطالعه غیردرسی و میزان استفاده دانش آموزان دبیرستانی از کتابخانه های عمومی شیراز، مجله کتابداری، دوره ۳۵.
۹. سعدی‌پور، اسماعیل. (۱۳۸۹). پیشگیری از افت تحصیلی، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.
۱۰. شریف مقدم، هادی. (۱۳۷۵). بررسی وضعیت کتابهای غیردرسی دانش‌آموزان و راه‌های ترویج فرهنگ مطالعه و حل مسائل آن، تهران: خلاصه مقالات اولین همایش راه‌های ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۱۱. صابری علی. (۱۳۹۶). نقش خانواده در تربیت فرزندان در راستای رشد جامعه، اولین همایش ملی علوم انسانی با محوریت مدیریت، حسابداری، روانشناسی و اقتصاد، موسسه آموزش عالی هیرکانیا.
۱۲. فخرایی، سیروس. (۱۳۷۶). بررسی روش‌های مؤثر در افزایش میزان مطالعه آزاد و غیردرسی دانش‌آموزان دوره متوسطه در شهر تبریز، شورای تحقیقات اداره آموزش و پرورش استان آذربایجان شرقی.
۱۳. محمدی ری شهری، محمد. (۱۳۶۲). میزان الحکمه، چاپ اول، قم: انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی.
۱۴. مرادمند، علی. (۱۳۸۹). بررسی تطبیقی عوامل مشوق و بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر دوره کارشناسی دانشگاه تربیت معلم آذربایجان، مجله تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه های عمومی، دوره ۱۶، شماره ۲، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۱۵. ولایتی، الهه و موسی رضانی، سونیا. (۱۳۸۹) بازی برای یادگیری، یادگیری از طریق بازی، دومین همایش ملی روش های نوین آموزشی، تهران: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی.

Investigating Some Factors Affecting Academic Achievement in Secondary Schools

Fatemeh Beit Sayyah

Master of Persian Language and Literature, Secondary School Manager of Hamidieh

Abstract

One of the dimensions that is of particular importance in the country's educational system, especially in the second round of education, is "academic achievement", which means students' success in passing the courses of a specified semester or success in learning the subjects, because it determines the future of students' careers and is always one of the concerns of education, parents and students, because success and academic achievement in Each community demonstrates the success of the educational system in targeting and paying attention to meeting individual needs. Therefore, all efforts in this system are in fact an attempt to cover up this. Since secondary school is one of the sensitive and effective courses in the field of socio-economic, educational and cultural development, paying attention to this period and the period, especially academic achievement and the factors affecting it to step towards development and progress, especially in educational and cultural discussions, seems to be detrimental. In this paper, many factors have been involved in this paper which has been done by descriptive and analytical method based on library studies and we aim to deal with some important factors in the academic achievement of secondary school.

Keywords: Academic Achievement, Academic Achievement, Secondary School, Student
